

УДК 371.133

В'ячеслав Шовковий (Україна)

ORCID ID: 0000-0003-4876-2162

Тетяна Шовкова (Україна)

ORCID ID: 0000-0002-2440-1293

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Статтю присвячено формуванню професійних компетентностей майбутніх учителів-філологів у процесі педагогічної практики, зокрема визначенню видів діяльності, які студенти-практиканти (майбутні вчителі-філологи) можуть виконувати під час проходження педагогічної практики та які спрямовані на набуття ними компетентностей, передбачених професійним стандартом "Вчитель закладу загальної середньої освіти". Відповідно до професійного стандарту освітній процес вимагає від педагога розвитку множинних компетентностей, які сприяють успішному виконанню його функцій в школі. У статті детально розглянуто шляхи набуття низки компетентностей (мовно-комунікативної, предметно-методичної, інформаційно-цифрової, психологічної, емоційно-етичної компетентності, інклюзивної, здоров'язбережувальної, прогностичної, організаційної, оцінювально-аналітичної компетентності, а також компетентності педагогічного партнерства та здатності до навчання протягом усього життя) через практичну діяльність майбутніх учителів. Кожна компетентність описана через конкретні види діяльності та заходи, які студенти можуть виконувати під час педагогічної практики для досягнення високих результатів у навчанні. Процес набуття компетентностей передбачає проведення уроків, позаурочних заходів, участь у науково-педагогічних проєктах, аналіз законодавчих актів та навчальних програм, а також використання цифрових технологій. У підсумку, дослідження доводить, що професійні компетентності майбутнього вчителя не тільки забезпечуються теоретичною підготовкою, але й є наслідком активної практичної діяльності, що сприяє їх формуванню і вдосконаленню.

Ключові слова: педагогічна практика, професійний стандарт "Вчитель закладу загальної середньої освіти", види діяльності, професійні компетентності вчителя-філолога.

Вступ

Постановка проблеми. Роль педагогічної практики в підготовці майбутніх учителів є надзвичайно важливою, оскільки вона забезпечує зв'язок між теоретичними знаннями, отриманими в університеті, і реальним досвідом роботи в школі. Педагогічна практика дає студентам можливість перевірити свої знання на практиці, вдосконалити професійні вміння та сформувані необхідні компетентності для роботи в закладах загальної середньої освіти. У процесі педагогічної практики студенти набувають низки компетентностей, які передбачені професійним стандартом "Вчитель закладу загальної середньої освіти": мовно-комунікативної, предметно-методичної, інформаційно-цифрової, психологічної, емоційно-етичної компетентності, інклюзивної, здоров'язбережувальної, прогностичної,

організаційної, оцінювально-аналітичної компетентності, а також компетентності педагогічного партнерства та здатності до навчання протягом усього життя. Хоча в теорії та практиці існує чимало праць, у яких висвітлені основні аспекти організації педагогічної практики, проте нам не вдалося знайти праць, у яких окреслені види діяльності практиканта-педагога, які він виконує під час педагогічної практики та які орієнтовані на набуття компетентностей, передбачених професійним стандартом "Вчитель закладу загальної середньої освіти".

Отже, потреба держави в підготовці майбутніх учителів з високим рівнем сформованих компетентностей, передбачених професійним стандартом "Вчитель закладу загальної середньої освіти", які дозволяють майбутнім випускникам здійснювати педагогічну діяльність у закладах

загальної середньої освіти, а також відсутність праць, які описують різні види діяльності, орієнтовані на формування означених компетентностей, зумовлюють актуальність цієї публікації

Огляд останніх досліджень і публікацій. Проблема організації педагогічної практики в умовах університетської підготовки вчителів не нова в педагогічній теорії та практиці. Воровка та Проценко (2020) визначили місце, функції та принципи організації педагогічної практики як ключового елементу формування професійної майстерності вчителя в умовах реформування освіти. Педагогічна практика, на думку дослідників, сприяє поглибленню професійних знань, розвитку критичного мислення, формуванню навичок і вмінь, а також розвитку індивідуального стилю педагогічної діяльності, дослідницького та інноваційного потенціалу майбутнього вчителя (Воровка, Проценко, 2020). М. Євтух (2019) розглядає важливість педагогічної практики у формуванні професійної майстерності майбутніх учителів, підкреслюючи її роль у розвитку педагогічних умінь, критичного мислення та творчого підходу до навчання. Під час практики студенти мають можливість самостійно реалізовувати навчально-виховну діяльність, вивчати індивідуальні особливості учнів та проводити науково-дослідну роботу. Вчений наголошує на необхідності розвитку самовдосконалення студентів через аналіз і рефлексію власних педагогічних дій та взаємодії з досвідченими вчителями (Євтух, 2019). Іванченко та ін. (2005) окреслили принципи, мету, завдання, зміст педагогічної практики, види діяльності студентів-практикантів під час практики. Кравець (2012) аналізує важливість педагогічної практики в підготовці майбутніх учителів, підкреслюючи необхідність розвитку рефлексивних умінь для професійного самовдосконалення. Оскільки практика є ключовою складовою формування педагогічних умінь, важливо створювати

умови для розвитку рефлексії та самопізнання через різні форми роботи, такі як ведення рефлексивного щоденника та взаємний аналіз уроків. Застосування особистісно-діяльнісного підходу до організації практики дозволяє студентам не лише засвоювати теоретичні знання, а й на практиці набувати професійних характеристик, що забезпечують успішну адаптацію в реальних умовах педагогічної діяльності (Кравець, 2012). Посібник Мирончук (2017) надає детальні рекомендації щодо організації та проведення педагогічної практики студентів, зокрема описує мету, завдання та вимоги до студентів-практикантів. У виданні міститься інформація про види діяльності студентів під час практики, критерії оцінювання та методичне забезпечення, включаючи оформлення щоденників і звітів; розглянуто вимоги до підготовки та проведення виховних заходів, аналізу уроків і психолого-педагогічних характеристик класів. Навчальний посібник, укладений Соловей та ін. (2020), містить матеріали, присвячені навчальній та виховній роботі студента в закладі загальної середньої освіти, що охоплює вимоги до уроків, планування та аналіз уроків з іноземних мов і української мови. Цей посібник містить розділ, який охоплює науково-дослідницьку роботу студента-практиканта, зокрема рекомендації щодо психолого-педагогічних досліджень та участі у наукових семінарах (Соловей та ін., 2020). Водночас констатуємо: нам не вдалося знайти праць, у яких повно і всебічно висвітлені види діяльності студентів-практикантів, покликані формувати професійні компетентності, визначені професійним стандартом "Вчитель закладу загальної середньої освіти".

Мета і завдання статті – окреслити види діяльності, які студенти-практиканти (майбутні вчителі-філологи) можуть виконувати під час проходження педагогічної практики та які спрямовані на набуття ними

компетентностей, передбачених професійним стандартом "Вчитель закладу загальної середньої освіти".

Методологія дослідження. У методологічному підґрунті цієї статті використано функціональну модель соціальної дії, запропоновану Парсонсом (Parsons, 1991). Вона дає змогу розглядати навчальну діяльність як складник соціальної системи, що виконує чотири взаємопов'язані функції: адаптацію, досягнення цілей, інтеграцію та підтримку латентних (ціннісно-нормативних) структур. У контексті освітнього процесу адаптація інтерпретується як здатність учня засвоювати новий матеріал і пристосовуватись до змін навчального середовища; досягнення цілей – як спрямованість навчальної діяльності на здобуття конкретних результатів, визначених освітнім стандартом; інтеграція – як організація ефективної взаємодії всіх учасників освітнього процесу; підтримка патернів – як формування й збереження внутрішніх мотивацій, цінностей і моделей поведінки, що забезпечують сталість навчання. Такий підхід використано, щоб системно класифікувати види навчальної діяльності відповідно до їхньої провідної функції, а також забезпечити узгодженість педагогічного проектування з вимогами стандарту освіти. Крім того, дослідження ґрунтується на *діяльнісному та компетентнісному* підходах до навчання. За Виготським (1978), навчання здійснюється через практичні завдання та активну участь студентів у педагогічному процесі. Діяльність студентів-практикантів має бути орієнтована на реальні ситуації, що виникають у навчальному процесі. Ця діяльність передбачає вирішення педагогічних завдань, організацію навчального процесу, використання різноманітних методів та технологій навчання. У процесі виконання завдань педагогічного характеру практиканти набувають відповідних умінь, опановують різноманітні види діяльності шляхом

вправлення у цих видах діяльності. Компетентнісний підхід орієнтує процес навчання на розвиток у студентів не лише знань і вмінь, а й на здатність застосовувати ці знання та вміння в реальних життєвих ситуаціях. Ключовим поняттям компетентнісного підходу є компетентність, яку розуміємо як "інтегральну якість особистості, яка проявляється в її загальній здатності та готовності до діяльності, що ґрунтується на знаннях і досвіді, які набуті в процесі навчання і соціалізації та орієнтовані на самостійну й успішну участь у діяльності" (Ягупов, 2007, с. 4). Компетентності (як здатність ефективно діяти в різноманітних ситуаціях на основі набутих знань, умінь, навичок і досвіду) не з'являються в умовах пасивного сприймання інформації. Діяльнісний підхід доводить, що **теорія і практика** є невід'ємними компонентами навчального процесу. Таким чином, діяльність дозволяє не лише набутти теоретичних знань, а й навчитися їх застосовувати в реальних умовах, що є основою розвитку професійних компетентностей. Види діяльності, запропоновані авторами статті, які виконують практиканти та якими вони мають оволодіти, регламентуються професійним стандартом "Вчитель закладу загальної середньої освіти", затвердженим наказом Міністерства Освіти та Науки (МОН) від 29 серпня 2024 року за №1225 (Міністерство Освіти та Науки [МОН], 2024). Описані у цьому професійному стандарті дванадцять груп ключових компетентностей були покладені в основу розроблених авторами видів діяльності, які студенти-практиканти (майбутні вчителі-філологи) можуть виконувати під час проходження педагогічної практики.

Результати дослідження та їх обговорення

Професійним стандартом "Вчитель закладу загальної середньої освіти" (МОН, 2024) передбачено, що учитель закладу загальної середньої освіти повинен володіти дванадцятьма компетентностями, які уможливають його діяльність у школі.

Досягнення цих компетентностей під час практики здійснюється шляхом виконання практикантами низки педагогічних функцій, адже кожна компетентність формується у діяльності – шляхом вправлення в тому виді діяльності, який і передбачає певна компетентність.

Компетентність А 1.1: "здатність забезпечувати здобувачам освіти навчання державною мовою" (МОН, 2024). Шляхи набуття означеної компетентності під час педагогічної практики:

- проведення уроків українською мовою, використання української мови під час спілкування зі здобувачами освіти; підготовка та проведення позаурочних заходів українською мовою (*звітні документи*: плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків¹);

- застосування методів та прийомів для розвитку мовленнєвих умінь учнів: організація мовних ігор, дебатів рольових ігор, дискусій (*звітні документи*: плани-конспекти уроків, заходів, відеозаписи уроків та заходів).

Компетентність А 1.2: "здатність забезпечувати здобувачам освіти навчання з урахуванням особливостей мовного середовища в закладі освіти мовою відповідного корінного народу або національної меншини України" (МОН, 2024). Шляхи набуття означеної компетентності під час педагогічної практики:

- ознайомлення практикантів з законодавчими актами України, що стосуються прав на навчання мовами корінних народів та національних меншин; ознайомлення з державними стандартами та шкільними планами (*звітні документи*: звіт аналізу законодавчих актів);

- аналіз навчальних програм для шкіл або університетів, які забезпечують навчання мовами корінних народів (*звітні документи*: звіт аналізу навчальних програм).

- спостереження за викладанням і адаптація навчальних матеріалів для учнів, які належать до національних меншин; проведення уроків з української

мови у класах / школах з навчанням мовами корінних народів та національних меншин (*звітні документи*: щоденник практики, у якому описано результати спостережень, плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків);

- організація екскурсій до закладу освіти з навчанням мовами корінних народів та національних меншин; зустрічі з учителями та учнями, які користуються мовою національної меншини (*звітні документи*: відео чи фотозвіт екскурсії / зустрічі, план екскурсії);

- студент може бути залучений до організації позакласних заходів, де відображаються культурні традиції та мови національних меншин (*звітні матеріали*: план-конспект позакласного заходу; фото- чи відеозвіт заходу);

- студент може бути залучений до участі у науково-педагогічних проєктах, які стосуються мовного навчання національних меншин, таких як розроблення нових методик, дослідження ефективності чинних програм (*звітні документи*: проєкт).

Компетентність А1.3: "здатність забезпечувати навчання здобувачів освіти іноземної мови та спілкуватися іноземною мовою у професійному колі (для вчителів іноземної мови)" (МОН, 2024). Шляхи набуття означеної компетентності під час педагогічної практики:

- опрацювання практикантом навчально-методичних матеріалів, присвячених навчанню мови (звіт / щоденник практики);

- проведення уроків з іноземної мови, застосування на уроках різноманітних методів і прийомів для навчання мови: інтерактивні вправи, рольові ігри, дебати, дискусії, що стимулюють учнів до активного використання іноземної мови (*звітні документи*: плани-конспекти уроків; відеозаписи уроків);

- застосування іноземної мови у спілкуванні з учителями, адміністрацією, а також під час обговорення педагогічних питань, участі у методичних заходах або

¹ Відеозаписи уроків та інших заходів мають відбуватися згідно з чинним законодавством.

конференціях (*звітні документи*: щоденник практики / звіт про практику);

- підготовка та адаптація навчальних матеріалів, методичних рекомендацій, текстів, додаткових вправ та тестів з іноземної мови (*звітні документи*: плани-конспекти уроків, тека з додатковими навчальними матеріалами);

- проведення іноземною мовою культурних та позакласних заходів (*звітні документи*: плани-конспекти заходів, фото-, відеозвіти);

- залучення до індивідуальних консультацій і супроводу: практикант може надавати індивідуальні консультації учням з іноземної мови, допомагаючи вирішувати проблеми з розумінням граматики, лексики чи інших аспектів мови (*звітні документи*: щоденник практики / звіт про практику);

- використання практикантами іншомовних цифрових ресурсів, а також ресурсів для навчання мови (онлайн платформи для вивчення мови, інтерактивні програми, мобільні додатки, відеоматеріали тощо) (*звітні документи*: щоденник практики / звіт про практику, відеозаписи уроків).

Компетентність А1.4: "здатність формувати й розвивати мовно-комунікативні вміння й навички здобувачів освіти" (МОН, 2024). Шляхи набуття цієї компетентності під час педагогічної практики:

- опрацювання практикантом теоретичних джерел з методики навчання мови (звіт / щоденник практики);

- розроблення та проведення уроків, спрямованих на розвиток мовленнєвих умінь (*звітні матеріали*: плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків);

- застосування інтерактивних методів навчання, які спонукають учнів до спілкування (*звітні матеріали*: плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків);

- виправлення мовленнєвих помилок учнів (*звітні матеріали*: плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків);

- проведення позакласних заходів, спрямованих на розвиток мовлення (*звітні матеріали*: плани-конспекти заходів, відеозаписи заходів).

Компетентність А2.1: "здатність моделювати зміст освіти відповідно до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти, визначених державними стандартами освіти" (МОН, 2024). Шляхи набуття означеної компетентності під час педагогічної практики:

- долучення до аналізу нормативних документів (освітнього стандарту та навчальних програм); до розроблення навчальних програм, планів уроків або інтегрованих курсів, що враховують вимоги державних стандартів освіти (*звітні документи*: календарно-тематичний план уроків, плани-конспекти уроків; аналітичний огляд фрагмента навчальної програми / освітнього стандарту);

- адаптація наявних підручників, методичних матеріалів, завдань та тестів відповідно до потреб та рівня учнів (*звітні документи*: звіт про адаптацію підручників та методичних матеріалів; плани-конспекти уроків);

- розроблення інтегрованих курсів, що поєднують кілька предметів, або створення проєктів, де поєднуються різні дисципліни (*звітні документи*: проєкт або план-конспект інтегрованого курсу або міжпредметного проєкту);

- підготовка методичних рекомендацій для забезпечення навчального процесу, застосування різних методів і технологій навчання, зокрема для інтегрованих курсів (*звітні документи*: підготовлені методичні рекомендації);

- проведення уроків, під час яких використовуються інтерактивні методи навчання, технології моделювання навчального процесу: проєкти, дискусії, групові роботи (*звітні документи*: плани-конспекти уроків; відеозаписи уроків);

- створення індивідуальних навчальних планів для учнів, що мають особливі освітні потреби, забезпечення адаптації змісту відповідно до їхніх можливостей (*звітні документи*: підготовлений індивідуальний план для учня / учнів з особливими освітніми потребами);

- організація та проведення проєктів, які передбачають інтеграцію різних навчальних предметів, з урахуванням результатів навчання за державними стандартами (*звітні документи*: звіт про проєкт);

- здійснення зворотного зв'язку з учнями, коригування змісту і методів навчання залежно від результатів оцінювання (*звітні документи*: звіт про коригування процесу навчання; відеозаписи уроків).

Компетентність А2.2: "здатність формувати і розвивати в здобувачів освіти ключові компетентності і наскрізні вміння, визначені державними стандартами освіти" (МОН, 2024). Шляхи набуття означеної компетентності під час педагогічної практики:

- ознайомлення з вимогами, визначеними державним стандартом освіти та навчальними програмами щодо ключових компетентностей та наскрізних умінь (*звітні документи*: аналітичний огляд документів);

- розроблення та проведення уроків, на яких реалізуються ключові компетентності та наскрізні уміння, в тому числі й інтегрованих уроків (*звітні документи*: плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків);

- використання прийомів та технологій навчання, спрямованих на реалізацію ключових компетентностей та наскрізних умінь (*звітні документи*: плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків, розроблені методичні матеріали);

- участь у розробленні міждисциплінарних проєктів (*звітні матеріали*: план проєкту).

Компетентність А2.3: "здатність здійснювати інтегроване навчання здобувачів освіти"(МОН, 2024).. Шляхи набуття означеної компетентності під час педагогічної практики:

- опрацювання практикантом навчально-методичних матеріалів, присвячених інтегрованому навчанню (звіт / щоденник практики)

- розроблення та проведення інтегрованих уроків, які поєднують кілька предметів або тем, щоб забезпечити учням

цілісне уявлення про певну проблему або тему, наприклад: мову, історію і літературу, мову та екологію (*звітні матеріали*: плани-конспекти уроків, відеозаписи інтегрованих уроків);

- розроблення програм, навчальних матеріалів, які забезпечують міжпредметні зв'язки між різними навчальними дисциплінами (*звітні матеріали*: підготовлені матеріали);

- підготовка навчальних матеріалів, міжпредметних проєктів, які інтегрують різні галузі (*звітні матеріали*: проєкт);

Компетентність А2.4: "здатність добирати і використовувати сучасні й ефективні методику і технології навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти" (МОН, 2024). Шляхи набуття компетентності під час педагогічної практики:

- ознайомлення з методами навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти шляхом опрацювання наукової та навчальної літератури з педагогіки, психології та методики навчання (*звітні документи*: щоденник практики / звіт про практику, в якому описуються методи та технології, з якими ознайомився здобувач);

- розроблення та проведення уроків з використанням різноманітних технологій навчання (*звітні матеріали*: плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків);

- підготовка та проведення позаурочних заходів з використанням різноманітних технологій навчання (*звітні матеріали*: плани-конспекти позаурочних заходів, відеозаписи заходів);

- використання цифрових технологій у навчальному процесі (*звітні матеріали*: плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків);

- проведення індивідуальних консультацій та забезпечення індивідуального супроводу учнів з використанням різноманітних технологій навчання (*звітні матеріали*: плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків; підготовлений індивідуальний план для учня / учнів з особливими освітніми потребами).

Компетентність А2.5: "здатність формувати ціннісні ставлення в здобувачів освіти" (МОН, 2024). Шляхи набуття компетентності під час педагогічної практики:

- опрацювання джерел з психології, які стосуються ціннісної сфери людини, а також з педагогіки, у яких описано особливості формування ціннісних ставлень школярів під час навчання (звітні матеріали: звіт / щоденник практики);

- інтеграція ціннісних орієнтацій у зміст уроків: під час педагогічної практики студент може включати ціннісні аспекти у зміст навчальних предметів; наприклад, на уроках літератури чи мови – обговорення моральних дилем, етичних питань (звітні матеріали: плани-конспекти уроків; відеозаписи уроків);

- організація виховних заходів, де обговорюються моральні теми, ситуації, що вимагають етичного вибору, або інші способи виховання, що сприяють розвитку соціальної відповідальності (звітні матеріали: плани-конспекти виховних заходів, відеозаписи);

- організація дискусій, дебатів, аналіз різних ситуацій, які допомагають учням розвивати критичне мислення, аналізувати моральні питання, формувати власні цінності (звітні матеріали: відеозаписи дискусій, дебатів тощо);

- виховання через приклад: студент, як майбутній педагог, має демонструвати особисті цінності через свою поведінку та взаємодію з учнями – виявлення терпимості, чесності, поваги до кожної особистості, усвідомлення важливості моральних стандартів (звітні матеріали: щоденник практики, звіт про практику, де описано виховання через приклад);

- підтримка позитивного мікроклімату в класі: практикант може забезпечувати сприятливу атмосферу для розвитку моральних і соціальних якостей учнів через організацію уроків та заходів, на яких діти навчаються взаємодії, поважають одне одного та працюють у команді (звітні матеріали: щоденник практики, звіт про

практику, де описано шляхи формування позитивного мікроклімату в класі).

Компетентність А3. "Інформаційно-цифрова компетентність (А3.1. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності, А3.2. Здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) ресурси, А3.3. Здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі)" (МОН, 2024). Шляхи набуття компетентності під час педагогічної практики:

- аналіз інформаційних джерел: під час педагогічної практики студент може вивчати різні типи інформаційних джерел у процесі підготовки до уроків та позаурочних заходів: наукові статті, підручники, Інтернет-ресурси, навчальні програми; оцінювати достовірність інформації, її джерела та релевантність для навчального процесу; адаптувати знайдену інформацію для її подання учням, відповідно до їх рівня підготовки і специфіки навчального процесу (звітні документи: звіт про аналіз використаних джерел; плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків, які демонструють використання інформаційних джерел).

- під час педагогічної практики майбутній педагог може здійснювати критичний аналіз отриманої інформації для її відповідності освітнім стандартам та вимогам програми (звітні документи: звіт про аналіз використаних джерел; плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків, які демонструють використання інформаційних джерел);

- під час педагогічної практики майбутній учитель може застосовувати різні програмні продукти (наприклад, PowerPoint, Canva, онлайн-інструменти для створення тестів) для створення навчальних ресурсів, що відповідають сучасним стандартам і потребам учнів (звітні документи: звіт про практику / щоденник практики, плани-конспекти уроків та відеозаписи уроків);

- практикант може впроваджувати в навчальний процес завдання і проекти, які

сприяють розвитку інформаційної грамотності учнів, такі як пошук інформації, перевірка її достовірності, створення власних проєктів на основі знайденої інформації (*звітні документи*: плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків, звіт про практику / щоденник практики);

- здійснювати оцінювання ефективності різних інформаційних джерел на навчальний процес (*звітні документи*: звіт про практику / щоденник практики).

Компетентність Б1.1: "здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові й індивідуальні особливості здобувачів освіти, їхній психоемоційний стан" (МОН, 2024). Шляхи набуття компетентності під час педагогічної практики:

- опрацювання наукової літератури з психології, педагогіки та методики навчання, у якій описані вікові та індивідуальні особливості учнів та способи їх урахування в освітньому процесі (*звітні документи*: щоденник / звіт практики);

- психологічна характеристика класу в цілому та окремих учнів зокрема: студент може скласти характеристики для кожного учня, враховуючи його інтелектуальні можливості, стилі навчання, соціальні взаємодії та психологічний стан, це допоможе в подальшому адаптувати навчання під потреби кожного учня (*звітні матеріали*: психологічний портрет учня / класу);

- підготовка та впровадження диференційованих завдань: практикант може підготувати й реалізувати уроки, в яких будуть враховані індивідуальні потреби учнів, різні стилі навчання (візуальний, аудіальний, кінестетичний), рівень підготовки; це охоплює розробку додаткових завдань для учнів, які потребують індивідуальної підтримки, та завдань для учнів, які можуть працювати швидше (*звітні матеріали*: плани-конспекти уроків, диференційовані завдання, відеозаписи уроків);

- проведення діагностики психоемоційного стану: у співпраці з психологом школи студент може проводити прості опитувальники або тестування для ви-

значення рівня стресу, мотивації, соціальних навичок та вмінь учнів (*звітні матеріали*: розроблені та виконані здобувачами освіти тести, звіт про практику / щоденник практики, де описані ці види діяльності);

- надання індивідуальних консультацій учням, зокрема тим, хто відчуває труднощі у навчанні чи має емоційні проблеми; студент може змінювати методи та технології навчання залежно від емоційного стану учнів (*звітні матеріали*: звіт про практику / щоденник практики, де описані консультації, відеозаписи консультацій);

- створення сприятливої атмосфери на уроках (*звітні матеріали*: звіт про практику / щоденник практики, де описані консультації, відеозаписи уроків);

- психологічні тренінги: студент може долучатися до організації психологічних тренінгів або занять, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту учнів, їхнього самопізнання та саморегуляції (*звітні матеріали*: звіт про практику / щоденник практики, відеозаписи тренінгів).

Компетентність Б 1.2: "здатність використовувати стратегії роботи зі здобувачами освіти, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, я-ідентичності" (МОН, 2024). Шляхи набуття компетентності під час педагогічної практики:

- опрацювання джерел з психології та педагогіки, присвячених розвитку в учнів позитивної самооцінки, я-ідентичності (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- практикант може активно використовувати похвалу та заохочення для підвищення впевненості учнів у своїх силах: навіть найменші досягнення варто хвалити, що допомагає учням розвивати позитивну самооцінку (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики; відеоматеріали уроків, позаурочних заходів);

- майбутній педагог може організовувати дискусії та рефлексивні заняття (виховні години, уроки), де учні можуть висловлювати свої думки, переживання, визначати свої цінності та переконання

(*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики; відеоматеріали уроків, позаурочних заходів);

- практикант може створювати таку атмосферу в класі (виховні заходи, уроки), де учні відчувають себе в безпеці та зможуть відкрито висловлювати свої думки без страху осуду, що сприяє розвитку самооцінки та відчуття власної цінності (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики; відеоматеріали уроків, позаурочних заходів);

- використання технік позитивного мислення: практикант може використовувати методики позитивної психології, щоб допомогти учням орієнтуватися на досягнення, а не на помилки (*звітні матеріали*: відеозаписи психологічних тренінгів);

- практикант може організувати позакласні заходи, в яких учні беруть участь у командних проєктах, культурних або спортивних змаганнях, це допомагає учням відчувати себе частиною колективу і розвивати соціальну самооцінку (*звітні матеріали*: сценарій проєкту / змагання, відеоматеріал заходу);

- ведення практикантом рефлексивного журналу, де студент аналізує свої взаємодії з учнями, розглядаючи, як його дії впливають на самооцінку учнів (*звітні матеріали*: рефлексивний щоденник);

- взаємодія з батьками учнів: студент може залучати батьків до навчального процесу через зустрічі або консультації: регулярне інформування батьків про досягнення та позитивні зміни у навчанні учнів допомагає підвищити самооцінку як учнів, так і їхніх батьків (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики).

Компетентність Б.1.3: "здатність формувати мотивацію здобувачів освіти й організовувати їхню пізнавальну діяльність" (МОН, 2024). Шляхи набуття компетентності:

- опрацювання джерел із психології, педагогіки та методики навчання, присвячених розвитку мотивації до навчання (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- використання різних методів і прийомів мотивації, встановлення чітких і досяжних цілей; підготовка та проведення уроків з використанням мотиваційних методів (*звітні матеріали*: плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків);

- опора на учнівську ініціативу і автономію: студент може давати учням можливість самостійно вибирати теми для проєктів, досліджень або презентацій (*звітні матеріали*: плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків, звіт / щоденник практики);

- оцінювання пізнавальної активності учнів: студент може вести спостереження за пізнавальною активністю учнів, відзначаючи, які методи мотивації працюють краще і що стимулює учнів до більш активної участі (*звітні матеріали*: щоденник спостережень, звіт / щоденник практики, психологічна характеристика класу);

- проведення діагностики мотивації учнів: студент може проводити анкетування або опитування серед учнів для визначення їхньої мотивації до навчання, інтересів та потреб (*звітні матеріали*: анкети, опитувальники учнів);

- розроблення індивідуальних планів навчання для учнів: практикант може створювати індивідуальні навчальні плани для учнів, враховуючи їхні інтереси, здібності та рівень підготовки, що сприяє розвитку їх мотивації до навчання (*звітні матеріали*: індивідуальні плани для учнів).

Компетентність Б.1.4: "здатність формувати спільноту здобувачів освіти, у якій поважають і враховують права кожного" (МОН, 2024). Шляхи набуття компетентності:

- проведення уроків, які дозволяють інтегрувати мову / літературу з правознавством (*звітні матеріали*: плани-конспекти уроків, відеозаписи уроків);

- робота над створенням інклюзивного середовища в класі: студент має працювати над створенням інклюзивного середовища, де кожен учень незалежно від своїх здібностей, національності, соціа-

льного статусу, релігії або інших особливостей почувається рівним серед інших (*звітні матеріали*: відеозаписи уроків, звіт / щоденник практики);

- організація спільної роботи учнів у групах, де кожен має можливість зробити свій внесок, враховуючи думки та права інших (*звітні матеріали*: відеозаписи уроків, звіт / щоденник практики);

- проведення уроків і позаурочних заходів, спрямованих на толерантність та взаєморозуміння (*звітні матеріали*: відеозаписи уроків / заходів, звіт / щоденник практики);

- пропагування під час уроків, позаурочної роботи принципів прав людини та демократичних цінностей (*звітні матеріали*: відеозаписи уроків / заходів, звіт / щоденник практики).

Компетентність B2.1: "здатність усвідомлювати особисті відчуття почуття, емоції, потреби та емоційні стани інших учасників освітнього процесу, керувати власними емоційними станами" (МОН, 2024). Шляхи набуття компетентності:

- самоусвідомлення та рефлексія: студент може брати участь у рефлексивних вправах для самоусвідомлення своїх емоційних реакцій у різних ситуаціях, що виникають під час педагогічної практики (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, відеозаписи рефлексивних вправ);

- проходження психологічного тренінгу (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, відеозаписи тренінгу);

- інтерпретація емоцій інших учасників освітнього процесу: спостереження за емоціями учнів, тобто за емоційним станом учнів, виявляти зміни в їхньому настрої та реагувати відповідно (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, щоденник спостережень за учнями);

- використання методик управління стресом і емоціями, таких як глибоке дихання, медитація або позитивне мислення, щоб забезпечити емоційну стійкість під час складних ситуацій в класі

(*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, відеозаписи відповідних вправ);

- підтримка здорового емоційного клімату в класі: студент може створювати позитивну емоційну атмосферу, проводити заняття, що сприяють емоційному розвитку, допомагають учням висловлювати свої емоції в конструктивний спосіб (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, відеозаписи фрагментів уроків);

- студент може організувати обговорення або заняття, спрямовані на розвиток у учнів емпатії та взаємопорозуміння: це можуть бути ситуаційні вправи, де учні мають "поставити себе на місце іншого" (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, відеозаписи занять, плани-конспекти занять).

Компетентність B2.2: "здатність конструктивно й безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу". Шляхи набуття компетентності:

- опрацювання наукових джерел, присвячених конструктивній взаємодії між учасниками освітнього процесу (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- координація роботи з учителями: студент повинен взаємодіяти з іншими педагогами, обговорюючи плани уроків, методику викладання, переймати досвід (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- комунікація з батьками учнів: практикант може активно взаємодіяти з батьками учнів через індивідуальні зустрічі або батьківські збори; у таких ситуаціях важливо дотримуватися принципів конструктивної комунікації, надавати чітку та об'єктивну інформацію про успіхи учнів, а також обговорювати питання, що виникають у процесі навчання та виховання (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- застосування стратегій для вирішення конфліктних ситуацій (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- залучення учнів до активної участі в житті класу: студент може проводити заходи, які сприяють створенню атмосфери

довіри і співпраці в класі, наприклад, організовувати дискусії, дебати, мозкові штурми, що дозволяють учням висловлювати свої думки в конструктивному руслі (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, плани-конспекти або відеозвіти заходів).

Компетентність Б2.3: "здатність усвідомлювати й поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі". Шляхи набуття компетентності:

- здійснення аналізу глобальних проблем та їх взаємозалежностей під час педагогічної діяльності; наприклад, під час підготовки до інтегрованих уроків (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);
- участь практиканта у міжнародних проєктах та програмах, у заходах, які проводить МОН або районне управління, співпраця з іншими школами, зокрема через онлайн-платформи, – що дозволяє студенту на практиці побачити, як здійснюється глобальна співпраця в освіті (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);
- обговорення глобальних тем з наставником: під час педагогічної практики студент може проводити консультації та обговорення з наставниками щодо того, як глобальні проблеми та виклики відображаються в освітньому процесі (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);
- участь у шкільних заходах, присвячених (семінарах чи конференціях), присвячених глобальним питанням освіти (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики).

Компетентність Б3.1: "здатність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії із здобувачами освіти в освітньому процесі" (МОН, 2024). Шляхи формування компетентності:

- опрацювання наукової літератури, присвяченої суб'єкт-суб'єктній взаємодії із здобувачами освіти в освітньому процесі (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);
- організація спільних проєктів та завдань: студент-практикант може організовувати роботу над проєктами, що передбачають співпрацю між учнями, де

кожен учасник може робити свій внесок у кінцевий результат (*звітні матеріали*: навчальний проєкт);

- ведення діалогів і конструктивних бесід з учнями: під час уроків і позаурочних заходів практикант повинен активно взаємодіяти з учнями, вести діалог на рівних, підтримуючи повагу до кожної особистості (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, плани-конспекти уроків та позаурочних заходів, відеоматеріали уроків та позаурочних заходів);

- аналіз і врахування індивідуальних потреб учнів: практикант має враховувати особливості кожного учня під час проведення уроків: різні рівні знань, інтереси, емоційний стан (*звітні матеріали*: програми індивідуального навчання, відеозаписи уроків);

- проведення рефлексії та саморефлексії: студент-практикант має проводити рефлексію після кожного уроку або заходу, оцінюючи рівень взаємодії з учнями, їхню активність і емоційну реакцію (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- практикант має активно працювати над створенням позитивної атмосфери в класі, сприяти розвитку духу співпраці, взаємної поваги і підтримки серед учнів (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики).

Компетентність Б3.2: "здатність залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства" (МОН, 2024). Шляхи формування компетентності:

- організація зустрічей з батьками: практикант може організовувати індивідуальні або групові зустрічі з батьками учнів для обговорення результатів навчання, розвитку учнів та участі батьків у виховному процесі (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, у якому це зазначається);

- спільна участь у плануванні освітніх заходів: студент може залучати батьків до участі в плануванні позакласних та виховних заходів, свят, проєктів, які організовуються в класі чи школі (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики; відеозаписи або конспекти цих заходів);

- студент може організовувати регулярні розсилки або звернення до батьків, щоб інформувати їх про досягнення учнів, а також про можливі труднощі або проблеми у навчанні та поведінці (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, фотоматеріали розсилок);

- студент може брати участь у батьківських зборах, у роботі батьківського комітету (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- практикант може здійснювати комунікацію з батьками через різні канали зв'язку (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики).

Компетентність Б3.3: "здатність працювати в команді із залученими фахівцями для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами). **Інклюзивна компетентність В1** (В1.1: "здатність створювати умови, які забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища; В 1.2: здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами; В1.3: здатність забезпечувати в освітньому середовищі і сприятливі умови для кожного здобування освіти з урахуванням вікових та інших індивідуальних особливостей" (МОН, 2024). Шляхи формування компетентностей:

- опрацювання наукової літератури, присвяченої питанням інклюзії в закладах загальної середньої освіти (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- створення інклюзивного освітнього середовища: студент-практикант може працювати над організацією навчального простору, що охоплює адаптацію класу для дітей з різними освітніми потребами (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- підготовка та проведення уроків із врахуванням інклюзивних методик навчання, із використанням різних видів матеріалів, що допомагають учням з особливими потребами (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, плани-конспекти, відеозаписи уроків);

- моніторинг прогресу учнів з особливими освітніми потребами; практикант може брати участь у регулярному моніторингу та оцінці навчальних досягнень учнів з особливими потребами, визначати ефективність застосовуваних методів (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, виконані учнями завдання);

- спільна робота з фахівцями інклюзивної освіти: обговорення індивідуальних освітніх потреб учнів з особливими потребами (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- участь у розробці індивідуальних навчальних планів для учнів з особливими освітніми потребами (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, розроблені індивідуальні навчальні плани);

- спільно з вчителями інших предметів студент може проводити уроки або позакласні заходи, зокрема для дітей з особливими освітніми потребами (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, план-конспект уроку / заходу, відеоматеріали уроку / заходу);

- практикант може брати участь у проведенні тренінгів або зустрічей для батьків дітей з особливими потребами разом із соціальними працівниками та психологами (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, відеоматеріали або конспекти тренінгів);

- індивідуальна консультація для учнів з особливими потребами; підготовка спеціалізованих навчальних матеріалів (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, відеоматеріали консультацій).

Компетентність В2.1: "здатність організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбезпечувальні технології під час освітнього процесу" (МОН, 2024). Види діяльності, орієнтовані на формування цієї компетентності:

- опрацювання нормативних документів, які містять інформацію про санітарно-гігієнічні вимоги до приміщень закладів

освіти та організації навчально-виховного процесу в школі (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики*);

- оцінка та створення безпечного освітнього середовища: оцінка фізичної безпеки класу та шкільних приміщень (належне освітлення, правильне розташування меблів, відсутність потенційно небезпечних предметів) (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, аналіз-оцінка фізичної безпеки класу*);

- проведення серед учнів інструктажів щодо безпеки (наприклад, інструктаж з пожежної безпеки, правил поведінки в разі надзвичайних ситуацій) (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, розроблений інструктаж*);

- оцінка психоемоційного клімату в класі, виявлення й запобігання конфліктним ситуаціям (*звітні матеріали: психологічний портрет класу*);

- використання здоров'язбережувальних технологій у навчальному процесі: практикант повинен застосовувати методи та прийоми, які допомагають підтримувати здоров'я учнів протягом навчального процесу (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, відеофрагменти уроків*);

- організація освітнього простору для забезпечення здоров'я та безпеки: практикант має організувати простір у класі таким чином, щоб він був не тільки зручним для навчання, але й безпечним для учнів (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, відео / фото класу*);

- планування і організація заходів з безпеки та здоров'я: підготовка заходів щодо безпеки учнів у школі (наприклад, проведення евакуації на випадок пожежі, навчання дітей поведінці під час надзвичайних ситуацій) (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, плани-конспекти заходів*);

- співпраця з медичними працівниками та іншими фахівцями: проходження тренінгу з надання первинної домедичної та психологічної допомоги; участь у організації профілактичних заходів, спрямованих на запобігання захворюванням серед учнів (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики*);

- розроблення інструкцій та рекомендацій з безпеки: розробка пам'яток для учнів щодо правил безпеки в школі, зокрема щодо використання технічних засобів, поведінки під час екскурсій, при наданні першої допомоги (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, інструкції та рекомендації з безпеки*).

Компетентність В2.2: "здатність здійснювати профілактично-просвітницьку роботу з учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни" (МОН, 2024). Види діяльності, орієнтовані на формування цієї компетентності:

- опрацювання літератури щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики*);

- розроблення та проведення уроків / заходів з безпеки життєдіяльності: розробка планів уроків, що охоплюють основи безпеки (пожежна безпека, поведінка в екстремальних ситуаціях, надання першої допомоги, безпека на дорозі), проведення уроків із практичними завданнями, рольовими іграми, де учні мають змогу розв'язувати ситуації, пов'язані з безпекою (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, плани та відеоматеріали уроків, позаурочних заходів*);

- організація та проведення заходів з питань санітарії та гігієни: практикант може організовувати уроки, бесіди, ігри, тренінги на тему санітарії та гігієни (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, плани та відеоматеріали заходів*);

- розроблення та впровадження просвітницьких матеріалів: підготовка інформаційних буклетів, плакатів або презентацій, що інформують учнів про правила безпеки життєдіяльності (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, просвітницькі матеріали*);

- залучення учнів та батьків до участі в профілактичних кампаніях: організація зустрічей з батьками, де будуть обговорюватися питання безпеки життєдіяльності дітей, правила гігієни та здорового способу життя (*звітні матеріали: звіт /*

щоденник практики, плани та відеоматеріали заходів).

Компетентність B2.3: "здатність формувати в здобувачів освіти культуру здорового й безпечного способу життя". Види діяльності, орієнтовані на формування цієї компетентності:

- планування та проведення уроків і позаурочних заходів на тему здорового способу життя: підготовка уроків або проєктів, що охоплюють теми здорового харчування, фізичної активності, психоемоційного здоров'я та профілактики шкідливих звичок; створення інтерактивних завдань та вправ для учнів, спрямованих на формування уявлень про безпеку в різних ситуаціях (наприклад, на дорозі, в школі, вдома) (звітні матеріали: звіт / щоденник практики, плани та відеоматеріали уроків, позаурочних заходів);

- залучення учнів до волонтерської та соціально корисної діяльності: практикант може організувати заходи, де учні можуть брати участь у волонтерських проєктах, пов'язаних із пропагандою здорового способу життя (звітні матеріали: звіт / щоденник практики, плани-проєкти та відеоматеріали позаурочних заходів).

Компетентність B2.4: "здатність підтримувати особисте фізичне та психоемоційне здоров'я під час професійної діяльності" (МОН, 2024). Види діяльності, орієнтовані на формування цієї компетентності:

- опрацювання літератури, присвяченої підтримці особистого фізичного та психоемоційного здоров'я під час професійної педагогічної діяльності (звітні матеріали: звіт / щоденник практики);

- практика управління стресом та емоціями під час педагогічної діяльності: студент має вчитися виявляти стресові ситуації, що можуть виникати під час роботи з учнями, та застосовувати стратегії для їх ефективного подолання (звітні матеріали: звіт / щоденник практики);

- встановлення здорового балансу між роботою та відпочинком: студент має навчитися правильно організовувати свій

час, щоб уникати перевтоми та зберігати баланс між професійними обов'язками та особистим життям (звітні матеріали: звіт / щоденник практики);

- робота з психо-педагогічними проблемами в команді: участь у групових тренінгах та майстер-класах, спрямованих на підвищення рівня професійної стійкості та психоемоційного здоров'я (звітні матеріали: звіт / щоденник практики);

- взаємодія з колегами для обміну досвідом підтримки здоров'я: обмін досвідом з іншими практикантами та вчителями щодо ефективних методів збереження здоров'я та боротьби з професійним вигоранням (звітні матеріали: звіт / щоденник практики).

Компетентність B2.5: "здатність надавати домедичну допомогу учасникам освітнього процесу" (МОН, 2024). Види діяльності, орієнтовані на формування цієї компетентності можуть бути такі:

- опрацювання літератури з надання первинної домедичної допомоги (звітні матеріали: звіт / щоденник практики);

- тренінг з надання первинної домедичної допомоги (звітні матеріали: звіт / щоденник практики, відеоматеріали чи звіт з проходження тренінгу);

- ознайомлення з інструкціями та протоколами надання першої допомоги: студент має вивчити інструкції та протоколи, які застосовуються в освітньому закладі для надання домедичної допомоги (звітні матеріали: звіт / щоденник практики, аналіз інструкцій);

- організація заходів з профілактики травматизму: практикант може долучатися до організації заходів, спрямованих на запобігання травмам та збереження здоров'я учнів (звітні матеріали: звіт / щоденник практики, відеоматеріали заходів).

Компетентність Г1.1: "здатність прогнозувати результати освітнього процесу". Види діяльності, орієнтовані на формування цієї компетентності:

- планування уроків та позаурочних заходів (визначення цілей та передбачу-

ваних результатів) (*звітні матеріали: плани-конспекти уроків*);

- аналіз навчальних результатів: студент може аналізувати вихідні результати навченості учнів, оцінювати їхні досягнення за різними критеріями, аналізувати підсумкові результати (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, де описано аналіз результатів навчання на різних етапах*);

- визначати проблеми в навчанні, на основі яких будуть прийняті коригувальні заходи для покращення результатів (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики*);

- прогнозування результатів з огляду на індивідуальні особливості учнів; прогнозування результатів навчання на основі індивідуальних планів; використання різних підходів для забезпечення успіху кожного учня залежно від його можливостей і потреб (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, індивідуальні плани учнів*);

- аналіз ефективності навчальних стратегій: практикант має оцінювати ефективність обраних стратегій для досягнення результатів навчання, а також і передбачити, чи приведуть ці стратегії до бажаних результатів (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, рефлексивний щоденник*);

- розроблення варіативних підходів, форм роботи, технологій навчання до досягнення результатів (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, плани-конспекти уроків*);

- використання різних форм зворотного зв'язку, які сприяють виявленню рівня навченості та прогнозуванню результатів навчання (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, плани-конспекти, відеозаписи уроків*);

- розроблення та реалізація інструментів для оцінювання результатів: критеріїв для оцінювання досягнень учнів і прогнозування результатів на основі цих критеріїв, створення різноманітних тестів, завдань, проєктів, аналіз результатів після проведення оцінювання, визначення точності прогнозів і коригування

стратегії (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, тестові матеріали*).

Компетентність Г1.2: "здатність планувати освітній процес" (МОН, 2024). Види діяльності, орієнтовані на формування цієї компетентності:

- розробка планів уроків: розроблення детальних планів уроків, визначення цілей, завдань, методів та оцінювальних критеріїв для уроку, коригування уроків після їх проведення на основі зворотного зв'язку від учнів та результатів (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, плани-конспекти уроків*);

- створення календарного плану: підготовка календарного плану на чверть (період практики), внесення корективів до навчального плану (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, проєкт календарного плану*);

- індивідуалізація планування навчання: створення індивідуальних планів навчання для учнів з особливими освітніми потребами, визначення адаптованих цілей і завдань для учнів з різними можливостями (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, індивідуальний план*);

- планування системи контролю за навчальними досягненнями: створення системи для регулярного оцінювання результатів навчання, використання різних форм контролю (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики*);

- планування заходів для розвитку критичного мислення: внесення в плани уроків завдань, які стимулюють учнів до аналізу, порівняння та оцінки отриманої інформації (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики, тестові матеріали, матеріали проведених заходів*).

Компетентність Г2.1: "здатність організовувати процес навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти" (МОН, 2024). Види діяльності, орієнтовані на формування цієї компетентності:

- опрацювання методичної літератури (*звітні матеріали: звіт / щоденник практики*);

- планування, підготовка та проведення навчальних занять: студент повинен самостійно розробляти плани уроків, а також проводити уроки різних типів; поєднувати на уроках навчання, виховання та розвиток учнів (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, плани-конспекти, відеозаписи уроків);

- організація та проведення позаурочних заходів; поєднувати на цих заходах навчання, виховання та розвиток учнів (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, плани-конспекти, відеозаписи заходів);

- адаптація навчального процесу до потреб учнів: практикант має вміти адаптувати зміст та методи навчання залежно від потреб учнів (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, плани-конспекти, відеозаписи уроків, індивідуальні плани для навчання учнів з особливими освітніми потребами).

Компетентність Г2.2: "здатність організовувати різні види й форми навчальної та пізнавальної діяльності здобувачів освіти" (МОН, 2024). Види діяльності, орієнтовані на формування цієї компетентності:

- опрацювання методичної літератури (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- організація та проведення різних видів робіт: індивідуальної, парної, групової (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, плани-конспекти, відеозаписи уроків);

- застосування різноманітних технологій навчання: технології кооперативного навчання, рольових ігор, дискусій, колективних проєктів інших інтеракцій (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, плани-конспекти, відеозаписи уроків).

Компетентність Г2.3: "здатність організовувати осередки навчання, виховання й розвитку здобувачів освіти" (МОН, 2024). Види діяльності, орієнтовані на формування цієї компетентності:

- опрацювання літератури з методики навчання та педагогіки (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- студент має здатність організовувати фізичне середовище класу так, щоб воно сприяло активному навчанню та розвитку учнів: правильне розташування меблів, використання різноманітних навчальних матеріалів та інструментів (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, плани-конспекти, відеозаписи уроків);

- створення сприятливого виховного середовища: організація виховних заходів (уроки доброти, толерантності, екологічні акції, волонтерські програми), проведення активних форм виховання, таких як класні години, інтерактивні заняття, зустрічі з представниками різних професій; створення атмосфери підтримки і взаємоповаги серед учнів через ігри, командну роботу, групові обговорення (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, плани-конспекти, відеозаписи заходів);

- організація виховних осередків та роботи з батьками: спільна робота з батьками для підтримки навчального процесу, долучення батьків до виховних заходів, проєктів (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, плани-конспекти, відеозаписи роботи з батьками);

- організація додаткових освітніх осередків: студент може організовувати додаткові освітні осередки для розвитку здібностей учнів через позаурочні заняття, гуртки, клуби, літературні чи наукові кола (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, плани-конспекти, відеозаписи роботи осередків);

- інтеграція технологій у навчальні осередки: використання мультимедійних засобів, комп'ютерних програм для створення інноваційних освітніх осередків (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики).

Компетентність Г3.1: "здатність здійснювати оцінювання результатів навчання здобувачів освіти" (МОН, 2024). Серед видів діяльності, орієнтованої на формування цієї компетентності слід виокремити:

- здійснення різних видів та форм контролю та оцінки досягнень учнів (*звітні*

матеріали: звіт / щоденник практики, плани-конспекти, відеозаписи уроків);

- розроблення критеріїв оцінювання та інструментів для оцінки: практикант може визначати критерії оцінювання навчальних досягнень учнів, створювати критерії та норми для оцінювання письмових робіт, проєктів (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, розроблені критерії оцінки);

- використання цифрових технологій для оцінювання: студент може використовувати онлайн-платформи для тестування учнів, аналізу результатів, а також для збору та опрацювання даних про досягнення учнів (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, відеоматеріали, фотоматеріали роботи на онлайн-платформі);

- проведення діагностичних оцінок: студент може проводити діагностичні оцінки на початку навчального періоду для визначення стартового рівня знань учнів та коригування плану уроків, здійснювати проміжну та підсумкову діагностику (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, роботи учнів).

Компетентність Г3.2: "здатність аналізувати результати навчання здобувачів освіти". Види діяльності, орієнтовані на формування цієї компетентності можуть охоплювати:

- виконання аналізу результатів оцінювання: студент може проводити аналіз результатів оцінювання учнів, зокрема визначати сильні та слабкі сторони навчального процесу, відстежувати прогрес учнів (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, фідбеки);

- формування зворотного зв'язку: практикант може надавати учням зворотний зв'язок по їхніх роботах, тестах, проєктах, оцінюючи не лише кінцевий результат, але й процес навчання (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, матеріали, роботи учнів, які засвідчують зворотний зв'язок);

- розроблення плану коригувальних заходів: практикант може аналізувати результати оцінювання та розробляти план коригувальних заходів для учнів, які

мають прогалини в знаннях або навичках (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, план коригувальних заходів, відеозаписи проведених заходів).

Компетентність Г3.3: "здатність формувати спроможність у здобувачів освіти до самооцінювання і взаємооцінювання результатів навчання" (МОН, 2024). Види діяльності, орієнтовані на формування цієї компетентності:

- залучення учнів до самооцінювання та взаємооцінювання: практикант може організовувати процес самооцінювання і взаємооцінювання серед учнів, розвивати уміння самоконтролю учнів (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, відеозаписи уроків);

- розроблення методик для самооцінювання і взаємооцінювання: студент може розробити інструменти для самооцінювання та взаємооцінювання, щоб учні могли самостійно оцінювати свою роботу або роботу своїх однокласників (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, розроблені матеріали для самооцінювання та взаємооцінювання, критерії оцінювання);

- навчання учнів техніки самооцінювання: практикант може проводити заняття або тренінги для учнів, в яких вони будуть навчатися правильно оцінювати свою діяльність, розвивати рефлексію щодо своїх досягнень (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, відеозаписи тренінгу);

- студент може організовувати завдання та проєкти, де учні оцінюють роботи один одного за заздалегідь визначеними критеріями, що сприяє розвитку комунікативних навичок та критичного мислення (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, розроблені навчальні матеріали);

- формування навчальних завдань, які передбачають самооцінку та взаємооцінку: практикант може розробляти завдання, де учні мають не тільки виконувати роботу, але й оцінювати свої дії в процесі її виконання, а також оцінювати

роботу своїх однокласників (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, розроблені навчальні завдання).

Компетентність Д1.1: "здатність здійснювати власний професійний розвиток, отримувати підтримку від колег" (МОН, 2024). Шляхи набуття:

- участь у професійних навчаннях, тренінгах та семінарах: практикант може бути залучений до участі в різноманітних професійних тренінгах, семінарах, організованих в рамках практики або школи (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, відеозаписи заходів);

- залучення до внутрішньошкільних зустрічей та методичних об'єднань: студент може брати участь у засіданнях методичних об'єднань, педагогічної рада або внутрішньошкільних обговореннях, де обговорюють нові підходи до навчання, аналізують успіхи і проблеми учнів (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, відеозаписи заходів);

- спостереження за роботою досвідчених педагогів, зокрема відвідування уроків (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, звіт-аналіз уроку);

- обмін досвідом з колегами та менторами: практикант може брати участь у щоденних чи тижневих зустрічах з менторами або іншими педагогами, щоб обговорити свої досягнення, отримати поради та рекомендації щодо вдосконалення свого педагогічного досвіду (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- пошук і вивчення наукових статей та професійних публікацій: практикант може вивчати наукові статті, книги, блоги, що стосуються педагогічних інновацій, сучасних методик викладання, психолого-педагогічних підходів (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики).

Компетентність Д 1.2: "здатність надавати підтримку колегам у їхньому професійному розвитку". Шляхи набуття:

- участь у спільних педагогічних обговореннях та нарадах: практикант може надавати поради та консультації одно-

групникам у вирішенні різноманітних професійних завдань (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- спільна розробка навчальних матеріалів і ресурсів: практикант може допомогти однокласникам у створенні навчальних програм, планів уроків, підручників або інших навчальних матеріалів; також може допомагати вчителям у доборі матеріалів для уроків (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики);

- проведення заходів: студент може допомагати однокласникам та вчителю-наставнику в проведенні позаурочного заходу (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики).

Компетентність Д 1.3: "здатність до інноваційної діяльності (для вчителів-магістрів)" (МОН, 2024). Шляхи набуття компетентності:

- розроблення, застосування та апробація новітніх авторських технологій навчання (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, довідка з місця практики про апробацію, розділ у магістерській роботі);

- адаптація технологій навчання, які існують, до конкретних навчальних умов, здійснювати аналіз результатів, отриманих під час застосування цих технологій (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, плани-конспекти уроків, відеоматеріали уроків);

- розроблення та впровадження інноваційних навчальних матеріалів з подальшим аналізом їхньої ефективності (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, навчальні матеріали, звіт-аналіз);

- аналіз та впровадження нових тенденцій в освіті: студент може здійснювати дослідження нових тенденцій у педагогічній науці і впроваджувати їх у свою практику (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, звіт-аналіз, довідка з місця практики про апробацію, розділ у магістерській роботі);

- використання і розвиток інноваційних методів оцінювання: таких, як портфоліо, самооцінка, оцінка за допомогою цифрових інструментів, використання критерійних оцінок, з подальшим аналізом їх

ефективності (*звітні матеріали*: звіт / щоденник практики, навчальні матеріали, звіт-аналіз).

У поданій статті наведені можливі види діяльності, які здійснює студент під час педагогічної практики для набуття компетентностей, передбачених професійним стандартом. Політика кожної освітньої програми, закладу вищої освіти передбачає, що студент може здійснювати частину з цих видів діяльності або виконувати інші завдання, які сприятимуть формуванню необхідних компетентностей.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Отже, окреслені види діяльності є орієнтирами, на яких варто зосереджувати увагу, оскільки вони сприяють розвитку важливих професійних компетентностей, передбачених професійним стандартом. Хоча конкретні завдання під час практики можуть змінюватися в залежності від специфіки навчального закладу чи організації, основна мета полягає в тому, щоб студент отримав необхідний досвід і зміг продемонструвати набуті знання та вміння. Це дозволить успішно реалізувати професійну діяльність після завершення навчання.

Перспективою подальших досліджень може бути: оцінка ефективності різних видів практичної діяльності; розроблення нових методів оцінювання компетентності студентів-практикантів, моделювання майбутнього розвитку професійних компетентностей; аналіз позитивних та негативних чинників, що впливають на успіх практичної підготовки майбутніх учителів.

Внесок авторів: Вячеслав Шовковий – методологічні засади аналізу компетентностей, аналіз теоретичних джерел, визначення видів діяльності компетентностей А, Б; перспективи дослідження; Тетяна Шовкова – визначення видів діяльності компетентностей В, Г; висновки

Список використаних джерел

Воровка, М. І., Проценко, А. А. (2020). Педагогічна практика як засіб формування професійної майстерності вчителя в умовах реформування

освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2(69), 57-61. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-2.10>

Євтух, М. Б. (2019). Роль педагогічної практики у підготовці майбутнього вчителя. *Scientific discoveries: projects, strategies and development: Collection of scientific papers "ΛΟΓΟΣ" with proceedings of the international scientific and practical conference, UK, 2*, 140-143. <https://doi.org/10.36074/25.10.2019.v2.23>

Іванченко, А.В., Дубасенюк, О.А., Сбруєва, А.А., Антонова, О.Є. (2005). *Педагогічна практика. Навчально-методичний посібник*. Житомирський державний університет.

Кравець, Л. (2012). Педагогічна практика як чинник професійного становлення майбутнього вчителя. *Педагогічні науки*, 55, 80-86.

Миرونчук Н.М. (2017). *Методичні основи організації педагогічної практики студентів закладу вищої освіти: методичний посібник*. Житомир.

Міністерство освіти і науки. (2024). *Професійний стандарт "Вчитель закладу загальної середньої освіти"*. <https://mon.gov.ua/npa/prozatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>

Соловей, М. І., Ніколаєва, С. Ю., Кудіна, В. В., Демчук, В. С., Борецька, Г. Е., Таранік-Ткачук, К. В. (Ред.). (2020). *Педагогічна практика студентів у закладах загальної середньої освіти (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти): навчальний посібник*. Видавничий центр КНЛУ.

Ягупов, В., Свистун, В. (2007). Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наук. зап. НаУКМА, Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*, 71, 3-8.

Parsons, T. (1991). *The social system*. Psychology Press.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes* (M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, & E. Soubberman, Eds. & Trans.). Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9vz4>

References

Ivanchenko, A. V., Dubasenyuk, O. A., Sbruyeva, A. A., & Antonova, O. Ye. (2005). *Pedahohichna praktyka. Navchalno-metodychnyy posibnyk*. [Pedagogical Internship. Teacher manual]. Zhytomyr university. (In Ukrainian).

Kravets, L. (2012). *Pedahohichna praktyka yak chynnyk profesiynoho stanovlennya maybutnoho vchytelya*. [Pedagogical internship as a factor in the professional development of pre-service teachers]. *Pedahohichni nauky*, 55, 80-86. (In Ukrainian).

Myronchuk N.M. (2017) *Metodychni osnovy orhanizatsiyi pedahohichnoyi praktyky studentiv zakladu vyshchoyi osvity: metod. posibn*. [Methodological bases of organisation of pedagogical

internship of students of higher education institutions: a teacher manual]. Zhytomyr. (In Ukrainian).

Ministry for Education and Science. (2024). Profesijnyy standart "Vchytel zakladu zahalnoyi serednoyi osvity". [Professional standard "Secondary school teacher"]. <https://mon.gov.ua/npa/prozatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity>. (In Ukrainian).

Parsons, T. (1991). *The social system*. Psychology Press.

Solovey, M.I., Nikolayeva, S.Yu., Kudina, V.V., Demchuk, V.S., Boretska, H.E., & Taranik-Tkachuk, K.V. (Eds.). (2020). Pedagogichna praktyka studentiv u zakladakh zahalnoyi serednoyi osvity (pershyi (bakalavrskyi) riven vyshchoyi osvity). Navchalnyi posibnyk. [Pedagogical internships of students in secondary education institutions (first (bachelor) level of higher education): Teacher manual]. Vydavnychiy tsentr KNU. (In Ukrainian).

Vorovka, M. I., & Protsenko, A. A. (2020). Pedagogichna praktyka yak zasib formuvannya profesijnoyi maysternosti vchytelya v umovakh reformuvannya osvity. [Pedagogical internship as a means of developing teacher's professional competences in the context of education reform] *Pedagogika formuvannya tvorchoyi osobystosti u*

vyshchii i zahalnoosvitniy shkolakh, 2(69), 57-61. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-2.10> (In Ukrainian).

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes* (M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, & E. Souberman, Eds. & Trans.). Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9vz4>

Yahupov, V., & Svystun, V. (2007). Kompetentnisnyy pidkhid do pidhotovky fakhivtsiv u systemi vyshchoyi osvity. [Competence approach to training in higher education]. *Scientific Proceedings of the National University of "Kyiv-Mohyla Academy"*. *KM Academia*, 71, 3-8. (In Ukrainian).

Yevtukh, M. B. (Eds.). (2019). Rol pedagogichnoyi praktyky u pidhotovtsi maibutnoho vchytelia [The impact of pedagogical internships in pre-service teacher training]. *Scientific discoveries: projects, strategies and development. Collection of scientific papers "ΛΟΓΟΣ" with proceedings of the international scientific and practical conference, UK, 2*, 140-143. <https://doi.org/10.36074/25.10.2019.v2.23> (In Ukrainian).

Отримано редакцією журналу / Received: 01.04.25

Прорецензовано / Reviewed: 25.04.25

Схвалено до друку / Accepted: 20.05.25

Vyacheslav Shovkovyi (Ukraine)

ORCID ID: 0000-0003-4876-2162

Tetiana Shovkova (Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-2440-1293

DEVELOPING PROFESSIONAL COMPETENCIES IN PRE-SERVICE PHILOLOGY TEACHERS THROUGH PEDAGOGICAL PRACTICUM

Background. Developing professional competencies is a crucial aspect of the educational training of pre-service philology teachers, particularly during their pedagogical practicum. As future educators, they must acquire a broad range of competencies to perform their roles effectively within the school environment. The professional standard 'Teacher of General Secondary Education Institution' outlines the essential competencies, which encompass linguistic-communicative, subject-methodological, informational-digital, psychological, emotional-ethical, inclusive, health-promoting, prognostic, organisational, evaluative-analytical, and pedagogical partnership competencies, as well as the capacity for lifelong learning.

The purpose of the article is to outline the types of activities that student interns (future philology teachers) can perform during their pedagogical practicum and which are aimed at their acquisition of competencies stipulated by the professional standard "Teacher of a general secondary education institution".

Results and discussion. The article examines the development of a number of competencies (linguistic and communicative, disciplinary, informational and digital, psychological, emotional and ethical competence, inclusive, health-preserving, prognostic, organisational, evaluative and analytical competences, as well as pedagogical partnership competence and the ability to learn throughout life) through various practical activities during pedagogical practice. These activities are designed to help student-interns acquire and improve the knowledge and skills outlined in the professional standard. The article examines in detail specific activities and measures that students can use to achieve high academic results, such as conducting lessons, organising extracurricular activities, participating in research and pedagogical projects, analysing legislative acts and curricula, and utilising digital technologies. In conclusion, the study demonstrates that the professional competencies of future teachers are not only built through theoretical training, but also through active, practical activities that contribute to their development and improvement.

Keywords: pedagogical practicum, professional standard "Teacher of General Secondary Education Institution", types of activities, professional competencies of a philology teacher.

BIOS

Shovkovyi Vyacheslav, DSc in Education, Professor, Head of Department for Teaching Methodology of Ukrainian and Foreign Languages and Literatures, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine. His areas of research interest include teaching classical languages, teaching Ukrainian language and literature, and classroom assessment.

E-mail: slavshovk@gmail.com

Shovkova Tetiana, Assistant Professor, Department of Germanic Philology and Translation, Taras Shevchenko National University of Kyiv. Her research interests include the areas of Teaching FL, Translation Pedagogy, and Germanic Philology.

E-mail: tschovk@ukr.net

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.